

Vereinigung bildender Künstler gegen Austurriki

Dómur frá 25. janúar 2007

Mál nr. 68354/01

10. gr. Tjáningarfrelsi

Stjórnámálamenn. Listræn tjáning.

1. Málsatvik

Kærandi, Vereinigung bildender Künstler Wiener Secession, eru samtök listmálara, sem hafa aðsetur í Secession-byggingunni í Vínarborg. Secession er mjög þekkt, óháð listagallerí þar sem nútímalist er sýnd. Í tilefni af hundrað ára afmæli sínu héldu samtökin listasýningu frá 3. apríl til 21. júní 1998. Þar var meðal annars sýnt verkið „Apocalypse“ eftir austurríska myndlistarmanninn Otto Mühl. Málverkið var 450 x 360 cm að stærð og sýndi 34 þekktar persónur sem voru naktar og stunduðu kynferðislegt athæfi. Líkamar þeirra voru málaðir en andlitin gerð með því að stækka ljósmyndir og varpa þeim á strigann. Meðal þeirra sem þekktust af myndinni voru móðir Theresa, austurríski kardinálinn Hermann Groer, Jörg Haider, fyrrverandi formaður austurríska Frelsisflokksins, og Meischberger, sem einnig hafði verið háttsettur innan flokksins. Myndin sýndi meðal annars tvo félaga í Frelsisflokki fitla við Meischberger meðan hann hafði sáðlát yfir móður Theresu. Jafnframt hélt Meischberger um getnaðarlim Haider er sá síðarnefndi hafði sáðlát. Verkið vakti miklar deilur í Austurriki og að lokum voru unnin skemmdarverk á því á sýningunni, með því að sá hluti myndarinnar sem sýndi Meischberger var þakinn rauðri málningu. Hinn 22. júní 1998 höfðaði Meischberger mál gegn samtökunum og fór fram á lögbann á sýningu verksins auk miskabóta. Undirréttur hafnaði kröfum hans. Áfrýjunardómstóll í Vín komst hins vegar að þeirri niðurstöðu að samtökin skyldu greiða Meischberger sem svaraði 1.453,46 evrum í miskabætur og málskostnað og jafnframt var samtökunum meinað að sýna verkið. Samtökin áfrýjuðu þessum dómi en án árangurs.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi hélt því fram að með því að banna frekari sýningar á verkinu hefðu austurrískir dómstólar brotið gegn tjáningarfrelsi sínu. Byggt var á 10. gr. sáttmálans.

Niðurstaða

Dómstóllinn komst að þeirri niðurstöðu að bann við sýningu á verkinu hefði falið í sér afskipti af tjáningarfrelsi. Slík afskipti ættu sér þó stoð í höfundaréttarlögum og þjónuðu því lögmæta markmiði að vernda réttindi annarra. Hins vegar var ekki fallist á það með austurríska ríkinu að afskiptin hefðu líka þjónað því lögmæta markmiði að vernda almennt siðgæði, þar sem ekkert var vísað til slíks í lögunum né kæmi það fram í úrlausnum innlendra dómstóla. Dómstóllinn tók fram að málverkið hefði sýnt Meischberger í nokkuð hneykslanlegu ljósi. Hins vegar væri verkinu, sem málað var sem ádeila, ætlað að vera ögrandi. Satíra væri listræn tjáning sem ætlað væri að ýkja og afmynda veruleikann. Vegna þess yrði að fara með mikilli aðgát ætti að hefta rétt listamanns til slíkrar tjáningar. Dómstóllinn leit þannig á að myndin sýndi Meischberger ekki í persónulegu ljósi heldur sem stjórnámálamann. Mætti skilja málverkið sem nokkurs konar gagnárás Mühl á Frelsisflokkinn en flokksmenn höfðu gagnrýnt list hans harðlega. Dómstóllinn tók fram að Meischberger hefði á þessum tíma einungis verið almennur þingmaður og einna minnst þekktur af þeim sem birtust á myndinni. Þá var litið til þess að á þeim tíma sem hann höfðaði málið hefði hann verið nær óþekkjanlegur á myndinni þar sem skemmdarverk höfðu verið unnin á henni. Í það minnsta væru allar líkur á að þeir sem horfðu á myndina tækju fremur eftir þeim sem enn væru auðþekkjanlegir og væru auk þess frægari. Að lokum var litið til þess að sýningarbanninu á myndinni var ekki markaður neinn ákveðinn tími eða staður. Slíkt leiddi til þess að samtökunum væri um alla tíð óheimilt að sýna myndina, óháð því hvort Meischberger væri þekktur á þeim stað eða tíma þar sem sýning væri fyrirhuguð. Því taldi

dómstóllinn að bann austurrískra dómstóla við sýningu á verkinu væri ekki í samræmi við þau markmið sem leitast var við að ná og því ekki nauðsynlegt í lýðræðislegu samfélagi.

Það var því niðurstaða dómstólsins að brotið hefði verið gegn rétti kæranda samkvæmt 10. gr. sáttmálans. Talið var að niðurstaðan sem slík fæli í sér nægar miskabætur en með vísan til 41. gr. voru kæranda dæmdar 12.286,74 evrur í skaðabætur og 15.950,16 evrur í málskostnað. Þrír dómara af sjö skiluðu séráliti.